

Monitoring van natuurvriendelijke oevers langs rijkswateren

Op veel plekken langs de zoete rijkswateren zijn of worden natuurvriendelijke oevers aangelegd. Om de ecologische ontwikkelingen en de eventuele neveneffecten van die oevers te volgen, is in het verleden een groot aantal gemonitord, met name het effect op bijvoorbeeld veiligheid, recreatie en natuur. Monitoring blijft voorlopig noodzakelijk om onder meer in te kunnen schatten welke risico's ontstaan door de aanleg van deze oevers en tot een goede evaluatie te komen (is de natuur er inderdaad bij gebaat?). Het monitoren van alle bestaande en toekomstige projecten op dit gebied is onbetaalbaar. Mede daarom is in opdracht van Dienst Weg- en Waterbouwkunde van Rijkswaterstaat door Witteveen+Bos een beslissingondersteunend instrument ontwikkeld dat helpt bij de keuze van lokaties, doelstellingen, variabelen en de meetmethoden.

Dit 'KeuzeInstrument Monitoring Natuurvriendelijke Oevers', kortweg KIMONO gedoopt, maakt standaardisering van monitoring mogelijk en daarmee de vergelijking van monitoringsresultaten van projecten met natuurvriendelijke oevers in (verschillende) watersystemen. KIMONO is inmiddels toegepast voor de Benedenrivieren en de Twenthekanalen. Van het instrument is ook een geautomatiseerde versie verschenen: AUTO-KIMONO.

Monitoren gebeurt niet willekeurig, maar heeft altijd een doel, wat vertaald kan worden in risico-, evaluatie- en kennisdoelstellingen. Monitoring van risicodoelstellingen levert gegevens op waarmee kan worden

bepaald of een bepaalde waarde wordt overschreden, waardoor onaanvaardbare risico's worden gelopen ten aanzien van één of meerdere functies van het watersysteem, bijvoorbeeld als zichtlijnen voor de scheepvaart verdwijnen door te hoge vegetatie op de oever of als een oever dreigt in te storten.

Een belangrijk doel van monitoring is om na te gaan of de natuurvriendelijke oever ook inderdaad functioneert zoals verwacht. Ontstaat het gewenste ecotoop/oeverdoeltype met bijbehorende plant- en diergroepen? Voldoet het water in een nevengeul nog aan de waterkwaliteitsnormen? Dergelijke doelstellingen van de oevers moeten worden geëvalueerd. Bij kennisontwikkeling ligt het accent vooral op inzicht in sturende parameters en processen. De door monitoring opgedane kennis wordt gebruikt voor de optimalisatie van bestaande en toekomstige projecten. Treedt bijvoorbeeld in de loop der tijd schade of vervorming van de oeverconstructie op? Of wat is het tempo van ontwikkeling van het streefbeeld/oevertype? Wat is de invloed van scheepvaart op de ontwikkeling van de oever?

Tot nu toe werden door de regionale directies van Rijkswaterstaat voor het monitoren van natuurvriendelijke oeverprojecten afzonderlijke monitoringsprogramma's opgesteld. De vergelijkbaarheid van resultaten blijkt klein vanwege de vaak verschillende aanpak. Daarnaast is moeilijk na te gaan of de door de directies geselecteerde projecten wel representatief waren voor alle milieuvriendelijke oevers in het gebied. De Dienst Weg- en Waterbouwkunde en de regionale directies Zuid-Holland en Oost-Nederland namen het initiatief om de monitoring van natuurvriendelijke oevers te stroomlijnen. Zij gaven opdracht tot de ontwikkeling van het 'KeuzeInstrument Monitoring Natuurvriendelijke Oevers'. Dit is in eerste instantie bedoeld voor de water- en oeverbeheerders van de regionale directies van Rijkswaterstaat. Natuurvriendelijke oevers worden ook door de andere waterbe-

heerders (onder andere waterschappen, provincies en gemeenten) aangelegd en KIMONO kan dus ook voor hen van betekenis zijn. De gegevens in het instrument hebben betrekking op zoete en brakke wateren. Met enige aanpassingen is het instrument ook geschikt voor zoute wateren. Om KIMONO toe te kunnen passen wordt enige ecologische kennis bekend verondersteld.

De beheerder moet een aantal gegevens invoeren, waarna de automatische versie van KIMONO de monitoringsscenario's bepaalt. De beheerder maakt in het programma een invoerbestand van de projecten in het beheergebied. Hierin wordt voor ieder project het watertype, het type natuurvriendelijke oever, het jaar van realisatie, lengte/oppervlak en het aantal biotopen/zones ingevuld en of het project een voorbeeldfunctie heeft. Vervolgens wordt de beheerder gevraagd bij ieder project doelstellingen te selecteren en daarbij de mate van prioriteit aan te geven.

De resultaten van de toepassing van KIMONO voor de Twenthekanalen heeft geleid tot een meetplan, waarin precies staat waar wat wanneer en door wie gemeten gaat worden. Dit meetplan wordt momenteel uitgevoerd. Tijdens een workshop afgelopen oktober is het instrument onder een breder gedeelte van de doelgroep getoetst. Die workshop leidde tot positieve reacties over de bruikbaarheid van KIMONO. ◀

ir. J. Elbersen-Van der Straten
(Alterra, voorheen Witteveen+Bos)
drs. P. Duijn (Rijkswaterstaat dienst Weg- en Waterbouwkunde)
ir. J. Icke (WL/Delft Hydraulics)

Het programma en de bijbehorende handleiding is gratis verkrijgbaar bij RWS DWV: (015) 251 83 08. Voor vragen over het programma kunt u terecht bij het secretariaat van de productiegroep Oevers (015) 251 85 61.

